

Basına güven sorunu artıyor

27.05.2012

Yrd. Doç. Dr. Metin Ersoy / Havadis Gazetesi

Genelde medya araçları özelde ise gazeteciler hayatımıza önemli bilgi akışı sağlayanlardır. Çevremizde yaşananları gazetecilerin yazdıkları haberlerden öğrenebiliyoruz. Haberler, her zaman zannedildiği kadar saf ve masum bir şekilde sunulmuyor. Haberlerin kurgusal metinler olduğunu ve yaşanmış bir hadisenin başkasının gözünden bizlere aktarıldığı unutulmamalıdır. En samimi arkadaşınızın size bir konuyu anlatırken seçtiği sözcükler ve kullandığı ifadeler nasıl ki sizin o konuyla ilgili algınızı ve düşüncelerinizi etkiliyorsa, gazetecilik mesleğinde için de aynı şeyleri söylemek mümkün görünüyor. Gazeteciler de yazdıkları haberlerde kullandıkları haber çerçevesiyle sizlere bir olayı anlatmaya çalışıyorlar. Haber çerçevesi basit, kolay anlaşılır ve sade olanlar okuyucunun konuyu daha hızlı kavraması ve algılamasını sağlıyor.

Gazeteciler haberlerinde kullanacakları haber çerçevesini kendi ideolojik duruşlarının, eğitim durumlarının ve sosyal düzenlerinin yanı sıra, çalıştıkları kurumun haber anlayışını veya sahiplik yapısını da dikkate alırlar. Böylece gazeteci, haberinde neyi, nasıl öne çıkaracağını, haberde hangi kısmı vurgulayacağını ve olayla ilgili nelerin haber dışında bırakılacağını önceden belirler. Kıbrıs'ta tüm bu saydıklarına haber kaynaklarını da eklemek mümkündür. Biraz daha açarsak, haberde yer alan kaynakların yani konuyla ilgili bilgi veren kişilerin gazetecileri kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeleri olarak görebiliriz.

“Gazetecilik temas ve mesafe mesleğidir”

Fransız Le Monde gazetesinin kurucusu Hubert Beuve-Mery'nin “Gazetecilik temas ve mesafe mesleğidir” diye gazeteciliği açıklarken haber kaynaklarına olan temastan ve mesafeden bahsediyordu. Kıbrıs'ta gazetelerin birçoğunun partilerle direkt bağlantısı olduğu düşünüldüğünde, söz konusu temasın ne kadar yakın olduğu anlaşılıyor. Siyasilerle gazeteciler arasındaki bu mesafe problemi, haberlerin yazımında bazı bilgilerin bilinçli bir şekilde dışarıda bırakılmasını kolaylaştırıyor.

Türk basın tarihi incelendiğinde basının doğuşunun da bu paralelde olduğunu

görmek mümkün. Osmanlı Devleti döneminden beri Türk basının doğuşu padişahı ve siyasileri destek için bir araç olarak kullanılmıştı. Osmanlı Devleti'nde 1831 yılında ilk Türkçe gazete olarak kabul edilen Takvim-i Vekayi, Sultan II. Mahmut'un ve hükümetinin yapmış olduğu faaliyetleri ve icraatları halka iletmek için kurulduğu biliniyor. Böylece, Türk basını hükümetlerin icraatlarını denetleyen, sorgulayan ve halk için kamu gazeteciliği yapan bir anlayıştan uzak bir şekilde doğmuş oluyordu.

Kıbrıs'ta ilk Türkçe gazete: Ümid

Türk basınının doğuşundan itibaren göbek bağı misali birçok gazetenin siyasilerle bağlantı içinde olması sorgulanması gereken bir konudur. Kıbrıs Türk basınına incelediğimizde ise 1879 yılında yayınlanan ve adadaki ilk Türkçe gazete olarak kabul edilen Ümid gazetesinin doğuşu biraz farklıydı. Osmanlı aydını Ermeni Aleksan Sarrafyan Efendi tarafından yayınlanan Ümid gazetesi, Kıbrıs adasının İngiltere'ye devredilmesinin yanlış bir karar olduğunu düşünüyordu ve bu yüzden de Osmanlı Devleti'ne muhalif yayınlar yapıyordu. Muhalif gazetenin ömrü ancak üç ay sürüyordu ve Osmanlı Devleti'nin İngiliz makamları nezdinde yaptığı girişimler sonuç vererek gazete yayın hayatına devam edemedi.

“Mücadele basını” ve siyasi işbirliği

Ümid gazetesinin ardından yayın hayatına başlayan birçok gazete önce padişahçı çizgide ilerliyor daha sonra muhalif çizgiye geçiyordu. O dönemdeki Kıbrıs şartları farklıydı ve 1900'lü yıllara yaklaşıldığında Kıbrıslı Rumların ENOSİS istekleri, Kıbrıs Türk basınının da buna karşı duruşuyla gazetelerin yayın politikalarına yansdı. Bu sebepten dolayıdır ki Kıbrıs Türk basını “mücadele basını” olarak da biliniyor.

Basındaki bu mücadele Kıbrıs Türk toplumu dışında kalan kesimlere karşı yaşansa da (Kıbrıslı Rumlara ve İngilizlere karşı) benzer bir mücadele kendi toplumu içindeki Evkaf İdaresi'ne veya Osmanlı Devleti'ne ve Padişaha karşı da yaşandı. Ancak Kıbrıslı Rumlara ve adadaki İngiliz İdaresi'ne karşı yaşanan mücadele sonucunda Kıbrıs Türk basını siyasilerle olan mesafesini koruduğu söylenemez. ENOSİS'e karşı yürütülen siyasi kampanyaya Kıbrıs Türk basınının da ortak olduğunu söyleyebiliriz. Basındaki bu gelenek günümüze kadar devam etmekte ve gazetelerin siyasi partilerle güçlü bağlantıları olduğu bilinmektedir. Siyasilerle ve siyasi partilerle teması bu kadar yakın olan medyanın güven sorunu yaşamaması olasıdır.

Basına ve siyasilere güven sorunu

Göç, Kimlik ve Hak Çalışmaları Merkezi'nin Ekim 2011'de 500 kişiyle yaptığı anket sonuçlarına göre, Kıbrıslı Türklerin medya ve siyasi partilerle ilgili güven sorunu yaşadığı ortaya çıktı. Buna karşın en çok güvenilen kurum olarak da ordu ilk sırayı alıyor. Araştırma sonuçlarına göre sevindirici olan konu ise Kıbrıs Türk toplumunun Sivil Toplum Örgütleri'ne olan güveninin yüksek çıkması diyebiliriz. Araştırmada bir tezatlık ise siyasilere olan güvenin düşük çıkmasına rağmen, KKTC Cumhurbaşkanı'na olan güvenin yüksek çıkmasıdır. Bu noktada insanların Cumhurbaşkanlığı makamını siyasi olarak görmediğini veya Cumhurbaşkanı Dr. Derviş Eroğlu'nun şahsına olan bir güven olabilir.

Kıbrıs'ta yıllardır basına karşı yaşanan güven sorununun temelinde birkaç nedeni bulunuyor. Halkın Kıbrıs Türk basınına güveninin az olmasının nedenlerinin başında yukarıda anlatılanlar ışında; (i) basının siyasilerle olan yakın temasları gelmektedir. İkinci neden ise; (ii) gazetelerde uygulanan haber değerleri ve habercilik anlayışı olarak gösterilebilir. Az güvenin üçüncü nedeni; (iii) gazetecilerin "postacı" rolünü benimseyerek, aktif gazetecilik yerine pasif gazetecilik anlayışını tercih etmeleri olduğunu söyleyebiliriz.

Basın siyasetin içinde

Basına olan güvensizliğin başında gazetecilerin gazetelerin yayın hayatlarına başladıkları günden beri siyasilerle olan yakın temasları olduğunu iddia etmek yanlış olmaz. Gazeteciler eğer Kıbrıs gibi küçük bir adada mesleklerini icra ediyorsa, haber sıkıntısı yaşamaları doğaldır. Adada yıllardır devam eden "Kıbrıs Problem" habercilerin birincil ve en önemli haber konusu olduğunu belirtmeliyim. Kıbrıs Problemi'yle ilgili en çok demeç ve mülakat yine siyasilerden geliyor. Gazetecilerin haber kaynağı olarak elit kesimleri yani siyasetçileri, iş insanlarını, zengin kesimden kişileri ve ünlüleri seçtiklerini ve haberlerde sıkça yer verdikleri araştırmalarla kanıtlandı. Böylece, basınının halk için kamu yayıncılığı yaparak; siyasilerin icraatlarını denetleyen, sorgulayan ve eleştiren bir yaklaşımdan giderek uzaklaştığı belirtilmelidir. Siyasilerle olan mesafelerin korunamadığı bir gazetecilik ortamında siyasilerin haberlere istedikleri amaç doğrultusunda yön vermesi de kaçınılmaz oluyor.

Elit odaklı habercilik

Toplum tarafından basına olan güven azlığının ikinci nedeni gazetelerde uygulanan haber değerleri ve habercilik anlayışı olduğunu gösterebiliriz. Basın emekçileri

haberlere ihtiyaç duyarlar. En hızlı ve kolay ulaşılan kaynak gazeteciler tarafından en çok tercih edilen haber kaynaklarıdır. Basına en fazla açıklama elit kesim tarafından sağlandığından ayrıca elit kesimin haber değeri bakımından daha önemli bulunduğundan gazeteciler bu tür kaynakları sıkça kullanırlar. Elit kaynaklar da vermek istedikleri mesajı basın üzerinden verdiğiinden karşılıklı yazılı olmayan bir işbirliğinden söz edebiliriz. Bağımlılık düzeyinde olan bu işbirliğinden her iki tarafında da kazançlı çıktığı iddia edilebilir. Gazeteci sayfasını doldurmak ve gündem yaratmak için elit kesimden gelecek açıklamaları beklerken, elit kesim de kamuoyunu etkilemek ve yönlendirmek için basına kullanarak amacına ulaşıyor. Oysa elit kesiminin yanı sıra halkın sorunlarına da yer vermek benimsenebilecek haber değerleri arasındadır. Haberlerin masa başında beklenerek oluşturulamayacağını herkes biliyor. Ancak masa başından kalkıp biraz araştırmak, biraz halka mikrofon uzatmak maalesef birçok gazeteciye zor geliyor. Bunun yerine daha kolay ve hızlı ulaştıkları elit odaklı kaynakları tercih ediyorlar.

Gazeteci mi postacı mı?

Basına olan güven azlığının altında yatan bir başka neden de; gazetecilerin “postacı” rolünü benimsemesidir. Aktif gazetecilik yerine pasif gazetecilik anlayışını tercih eden basın mensupları kendi güçlerinin ya farkında değildiler ya da bunu kullanmak istemezler. Postacı rolünden kastedilen; gazetecinin izlediği bir olayı “tarafsızlık” ve “objektiflik” kriterleri arkasına saklanarak hedef kitleye ulaştırması olarak görebiliriz. Aynen posta memuru gibi bir mesajı birisinden alıp bir başka kişiye ulaştırması olarak da açıklanabilir. Bu şekilde bir gazetecilik anlayışı benimsemek “tarafsız” ve “objektif” olunmuyor, aksine pasif ve gücünü kullanamayan bir gazeteci olduğunu belirtmeliyim. Gazetecilere basının doğuşundan itibaren biçilen görev “aktif” ve “muhalif” bir roldür. Gazeteci mesleğin ilk gününden itibaren kamu adına yapılan yanlışlıkları gün yüzüne çıkararak, kamuoyunu bilgilendirmesi göreviyle kuşatılmıştı. Oysa elit kesimle temaslarını iyi ayarlayamayan gazeteciler, giderek pasifleştirilerek siyasilerin aracı haline gelmeye başladığını görüyoruz. Gazetecilerle siyasi erk arasındaki bu yakın temas, gazetecinin postacı rolünü oynamasına ve siyasilerin yaptığı yanlışlıklara gözlerini kapamasında yol açıyor ki bu toplum için ciddi tehlike oluşturuyor.

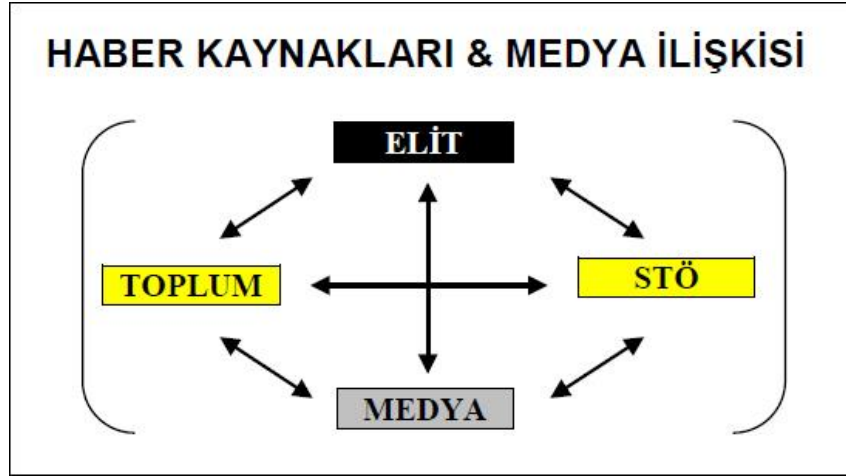
Barış gazeteciliği anlayışı çözüm olabilir

Yıllardır basın sektöründe süre gelen bazı alışkanlıklar yerini yenilerine bırakması gerekiyor. Türk basının yola çıkışı sorunlu görünüyorsa bile “kervan yolda düzelir” atasözünü de hatırlayarak bazı sorunlar işin içinde çözümlenebilir. Basında yaşanan güven sorununun ilk gazetenin yayın hayatına başlamasından

itibaren yaşandığı görülmektedir. Dolayısıyla siyasilerle ve elit kesimle bu kadar yakın ilişki içinde olan bir sektörün güven sorunu yaşaması doğaldır. Endüstrileşen ve holding basını haline alan, ticaretten ve paradan başka amacı bulunmayan yeni medya düzeninde basın da tercihini halk yerine sermayeden yana yapıyor. Basının ayrıca gücünün pasifleştirilerek gazetecilerin adeta postacı rolünü benimsemesi ise basına olan güveni azaltıyor. Basın güven sorununun ortadan kaldırmak istiyorsa kamu haberciliği yaparak halkın yanında yer alması gerekiyor. Gücünü siyasiler yerine halktan alan bir basının toplumsal sorunları çözmede de etkili olabileceğini söylemeliyim.

Basına güven sorununu aşmakta yardımcı olabilecek kavramların başında barış gazeteciliği geliyor. Barış gazeteciliği halkın yanında, dengeli, adil ve eleştirel bir haberciliktir. Basındaki mevcut güven sorununu haber kalitesiyle, doyuruculuğu ve niteliğiyle çözebilecek konumda bulunuyor. Gerçekleri gün yüzüne çıkararak, siyasi baskılara boyun eğmeden uygulanabilecek bir barış gazeteciliği anlayışı topluma önemli kazanımlar getirebilir.

Gazeteci sayfasını doldurmak ve gündem yaratmak için elit kesimden gelecek açıklamaları beklerken, elit kesim de kamuoyunu etkilemek ve yönlendirmek için basına kullanarak amacına ulaşıyor.

Oysa elit kesiminin yanı sıra topluma ve Sivil Toplum Örgütlerine yer vermek benimsenebilecek haber değerleri arasındadır.